

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата економічних наук, доцента кафедри менеджменту та публічного управління Державного податкового університету
Мартинівч Наталії Олександрівни

на дисертацію **Качковського Олександра Дмитровича**
на тему: «Девелопмент підприємств залізничного транспорту
в умовах мобілізаційної економіки»
на здобуття ступеня доктора філософії
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальності 051 «Економіка»

Актуальність теми дисертаційної роботи.

Сучасний етап розвитку залізничного транспорту України проходить в умовах безпрецедентних викликів, зумовлених триваючою військовою агресією та необхідністю функціонування економіки у мобілізаційному режимі. Залізнична галузь виступає критично важливою інфраструктурною ланкою, що забезпечує не лише логістику Збройних Сил, а й життєдіяльність тилу, експортний потенціал та соціальну зв'язність регіонів. Втрата частини мережі, руйнування рухомого складу та інфраструктури, зміна логістичних маршрутів та дефіцит ресурсів вимагають принципово нових підходів до управління розвитком залізничних підприємств. Традиційні ринкові моделі девелопменту, орієнтовані на комерційний прибуток у стабільних умовах, виявляються неадекватними, а в окремих випадках шкідливими. У цьому контексті постає гостра потреба у глибокому переосмисленні сутності, принципів, інструментарію девелопменту підприємств залізничного транспорту. Це переосмислення має базуватися на специфіці мобілізаційної економіки, яка характеризується жорсткою централізацією, пріоритетом державних (військових) потреб над приватними, специфічними механізмами фінансування та необхідністю швидкого, адаптивного прийняття рішень. Наукова розробка моделей девелопменту, які б гармонійно поєднували вимоги мобілізаційної стійкості, ефективності використання обмежених ресурсів та підготовки до повоєнного відновлення, є критично важливою для забезпечення національної безпеки та економічної витривалості України.

Отже, з огляду на вищезазначене, обрану тему дисертаційного дослідження **Качковського Олександра Дмитровича** «Девелопмент підприємств залізничного транспорту в умовах мобілізаційної економіки», спрямовану на розв'язання цієї комплексної проблеми, справедливо вважати актуальною, своєчасною та такою, що має важливе теоретико-методичне й практичне значення.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Подані на розгляд результати дослідження **Качковського Олександра Дмитровича**, дозволяють засвідчити високу якість та фаховий рівень викладеного матеріалу. Автор чітко дотримується обраної методологічної

стратегії, що базується на системному підході до аналізу складних економічних процесів, забезпечуючи послідовний і виважений перехід від теоретико-методологічних засад девелопменту до аналізу сучасного стану та розробки необхідного інструментарію. Обґрунтованість теоретичних положень забезпечується глибоким аналізом значного масиву праць вітчизняних та зарубіжних вчених з економіки транспорту, мобілізаційної економіки, девелопменту. Використання нормативно-правових актів України, що регулюють функціонування залізничного транспорту та введення воєнного стану, додає роботі наукової коректності.

Для досягнення поставленої мети в роботі використано комплекс кількісно-якісних методів (порівняльний аналіз, дедукція, індукція, узагальнення, економіко-статистичними, графічними, методами фінансового аналізу, експертного оцінювання), що дозволило автору не лише описати явища, а й глибше розкрити їх причинно-наслідкові зв'язки, обґрунтувати висунуті гіпотези. Надійна емпірична база дослідження додатково доводить цінність отриманих результатів. Висновки щодо поточного стану та викликів залізничного транспорту України базуються на офіційних статистичних даних, публічній звітності АТ «Укрзалізниця», аналітичних доповідях профільних міністерств.

Важливо підкреслити внутрішню узгодженість результатів роботи, адже наукові положення, висновки та рекомендації логічно впливають одне на одне та не містять суперечностей. Рекомендації щодо стратегії та інвестиційної політики підприємств залізничного транспорту в умовах мобілізаційної економіки безпосередньо ґрунтуються на ідентифікованих проблемах та усталених теоретичних положеннях. Також слід відзначити наявність елементів наукової новизни у запропонованих авторських моделях, підходах до мобілізаційного девелопменту та інструментах стабілізації.

Наукова новизна отриманих результатів

Представлений здобувачем блок наукової новизни відзначається високим ступенем концептуальної цілісності, чіткою орієнтацією на розв'язання прикладних проблем залізничної галузі в умовах невизначеності. Особливої уваги заслуговує авторський підхід до розробки інструментарію девелопменту, який не обмежується теоретичними узагальненнями.

Вагомим здобутком є також удосконалення методичних підходів до визначення рівня конкурентоспроможності підприємств залізничного транспорту, методики розрахунку інвестиційної програми проєктів оновлення парку вантажних локомотивів, а також підходу до формування стратегії розвитку підприємств з урахуванням національних пріоритетів.

Науково аргументовано уточнення понятійного апарату, зокрема категорії «девелопмент підприємств залізничного транспорту» та «мобілізаційна економіка», створює надійне теоретичне підґрунтя для подальших розвідок у цій сфері.

Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях

Основні положення дисертаційного дослідження достатньо повно висвітлені у наукових публікаціях автора, зокрема у 4 статтях у наукових фахових виданнях України категорії «Б» та 8 тезах наукових доповідей, що доводить належний апробаційний рівень отриманих результатів та їх наукову значущість.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційне дослідження є складовою науково-дослідної теми кафедри управління та бізнес-адміністрування Державного податкового університету «Секторальні імперативи розвитку та стійкості бізнесу під час воєнних дій і післявоєнний період» (№ 0124U004757).

Практична цінність одержаних результатів

Отримані висновки, пропозиції та рекомендації використані у практичній діяльності АТ «Укрзалізниця» при формуванні інвестиційних програм та прийнятті управлінських рішень щодо розвитку підприємств залізничного транспорту, а саме при підготовці та затвердженні на рівні правління та наглядової ради АТ «Укрзалізниця» інвестиційної програми проєктів «Програма оновлення парку електровозів».

Мова та стиль дисертації

Дисертація написана державною мовою, характеризується науковою коректністю, логічною послідовністю викладення та структурованістю матеріалу, містить достатню кількість ілюстративного матеріалу (6 рисунків, 35 таблиць).

Відповідність тексту дисертації вимогам академічної доброчесності

Рецензована дисертаційна робота **Качковського Олександра Дмитровича** виконана з дотриманням принципів академічної доброчесності, містить належні посилання на використані джерела, коректно відображає результати дослідження та не містить ознак порушень авторського права.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Позитивно оцінюючи результати дисертаційного дослідження, слід зазначити, що в роботі містяться окремі дискусійні положення, які потребують уточнення:

Так, на сторінці 37 (п. 1.2) діагностика девелопменту підприємств залізничного транспорту розглядається як «узагальнюючий етап, що інтегрує результати аналізу та оцінювання у межах логіки «аналіз – оцінка – діагностика»». Водночас у висновках (стор. 60–61) автор зазначає, що діагностика – це інтегрований методичний підхід вищого ієрархічного рівня, що синтезує аналіз, оцінку, моніторинг, прогнозування та інші складові. Така зміна змістового навантаження і місця діагностики в структурі дослідження потребує більш чіткого розмежування між «етапом дослідження» і «комплексним управлінським підходом», що посилює логічну узгодженість роботи, забезпечило б цілісність авторського методичного підходу та сприяло б більш однозначному трактуванню сутності діагностики девелопменту підприємств залізничного транспорту.

На сторінках 38–51 автором узагальнюється міжнародний досвід управління девелопментом підприємств залізничного транспорту із використанням прикладів різних країн. Зокрема, в межах організаційно-економічного підходу наведено досвід Великобританії, Німеччини та Франції; у технічному, екологічному підходах, а також у межах європейського досвіду порівняння моделей управління переважно використовується досвід Німеччини; стратегічний підхід розглянуто на прикладі Франції; соціально-економічний – спирається на досвід Франції, Німеччини та Італії; також в роботі представлено американський досвід. Водночас у тексті не обґрунтовано, чому саме ці країни були обрані для аналізу відповідних підходів. Чітка аргументація критеріїв відбору міжнародних кейсів сприяла б підтвердженню репрезентативності використаних країн для аналізу відповідних моделей управління девелопментом підприємств залізничного транспорту та підвищенню обґрунтованості здійснених порівнянь.

У другому розділі (п. 2.1, стор 62-88), автор здійснює аналіз показників функціонування АТ «Укрзалізниця» у довоєнний та воєнний періоди, що є методично виправданим з позиції врахування впливу різноспрямованих зовнішніх чинників на динаміку розвитку підприємства». Водночас в роботі недостатньо обґрунтовано часові межі дослідження, зокрема вибір періоду 2018–2025 рр. Не пояснюється, чому для аналізу було обрано саме чотирирічний довоєнний період, а не більш тривалий часовий інтервал, який міг би забезпечити вищий рівень репрезентативності економіко-статистичних тенденцій та достовірності прогнозних висновків. Це є особливо важливим з огляду на те, що у третьому розділі здійснюється прогнозування за низкою показників розвитку АТ «Укрзалізниця» до 2035 року.

У третьому розділі (п. 3.1) «Економетричне моделювання інвестиційної моделі розвитку підприємств залізничного транспорту в умовах мобілізаційної економіки» (стор. 127–132) автор здійснює прогнозування показників вантажообігу, вибуття локомотивів та потреби у оновленні рухомого складу АТ «Укрзалізниця» до 2035 року. Однак, в роботі недостатньо обґрунтовано методичні засади побудови довгострокового прогнозу в умовах воєнного стану та мобілізаційної економіки. Зокрема, прогнозні розрахунки переважно базуються на екстраполяції наявних тенденцій, тоді як сучасні умови функціонування залізничного транспорту характеризуються високим рівнем невизначеності, значною залежністю від безпекових, інфраструктурних та макроекономічних факторів. За таких умов доцільним було б використання сценарного підходу прогнозування, який дозволив би врахувати різні варіанти розвитку воєнної та післявоєнної економіки, що підвищило б обґрунтованість прогнозних висновків.

Загальний висновок

Не зважаючи на зазначені зауваження, варто відмітити, що вони мають рекомендаційний характер і не знижують загального позитивного враження від рівня дисертаційної роботи **Качковського Олександра Дмитровича** на тему «Девелопмент підприємств залізничного транспорту в умовах мобілізаційної економіки», яка є завершеним самостійним дослідженням, що містить наукову новизну, практичну цінність. Дисертаційна робота відповідає вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор, **Качковський Олександр Дмитрович**, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка.

Рецензент:

к.е.н., доцент кафедри менеджменту
та публічного управління
Державного податкового університету

Н.О. Мартинович